



## Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2018. gada 19. decembrī\*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – LESD 49. un 56. pants – Brīvība veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvība – Azartspēles – Automatizētās loterijas un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļņu izložu pārvaldīšanas koncesijas piešķiršana atbilstoši viena koncesionāra modelim – Ierobežojums – Primāri vispārējo interešu apsvērumi – Samērīgums

Lietā C-375/17

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Consiglio di Stato* (Valsts padome, Itālija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2017. gada 11. maijā un kas Tiesā reģistrēts 2017. gada 21. jūnijā, tiesvedībā

***Stanley International Betting Ltd,***

***Stanleybet Malta ltd.***

pret

***Ministero dell'Economia e delle Finanze,***

***Agenzia delle Dogane e dei Monopoli,***

piedaloties:

***Lottomatica SpA,***

***Lottoitalia Srl,***

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: trešās palātas priekšsēdētāja A. Prehala [*A. Prechal*], kas pilda otrās palātas priekšsēdētājas pienākumus, tiesneši K. Toadere [*C. Toader*] (referente) un A. Ross [*A. Rosas*],

ģenerālvokāte: E. Šarpstone [*E. Sharpston*],

sekretārs: R. Skjāno [*R. Schiano*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2018. gada 6. jūnija tiesas sēdi,

\* Tiesvedības valoda – itāļu.

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Stanley International Betting Ltd* vārdā – *R. Jacchia, F. Ferraro, A. Terranova* un *D. Agnello, avvocati*,
- *Stanleybet Malta ltd.* vārdā – *D. Agnello* un *M. Mura, avvocati*,
- *Lottoitalia Srl* vārdā – *F. Satta, R. Mastroianni, S. Fidanzia, A. Gigliola, R. Baratta* un *A. Romano, avvocati*,
- Itālijas valdības vārdā – *G. Palmieri*, pārstāve, kurai palīdz *S. Fiorentino* un *P. G. Marrone, avvocati dello Stato*,
- Beļģijas valdības vārdā – *M. Jacobs* un *L. Van den Broeck*, pārstāves, kurām palīdz *P. Vlaemminck, R. Verbeke* un *J. Van den Bon, advocaten*,
- Portugāles valdības vārdā – *L. Inez Fernandes* un *M. Figueiredo*, kā arī *A. Silva Coelho* un *P. de Sousa Inês*, pārstāves,
- Eiropas Komisijas vārdā – *H. Tserepa-Lacombe*, kā arī *G. Gattinara* un *P. Ondrůšek*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokātes secinājumus 2018. gada 27. septembra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

### Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt LESD 49. un 56. pantu, nediskriminācijas, pārskatāmības un samērīguma principus, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/23/ES (2014. gada 26. februāris) par koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu (OV 2014, L 94, 1. lpp.).
- 2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp *Stanley International Betting Ltd*, Apvienotajā Karalistē reģistrētu sabiedrību, un *Stanleybet Malta ltd.*, tās Maltā reģistrētu meitasuzņēmumu (turpmāk tekstā kopā sauktas – “*Stanley*”), no vienas puses, un *Ministero dell’Economia e delle Finanze* (Ekonomikas un finanšu ministrija, Itālija) un *Agenzia delle Dogane e dei Monopoli* (Muitas un monopoli dienests, Itālija) (turpmāk tekstā – “*ADM*”), no otras puses, par publiskā iepirkuma procedūru, kas Itālijā tika organizēta nolūkā piešķirt automatizētās loterijas un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu (turpmāk tekstā – “loterija”) pārvaldīšanas koncesiju.

### Atbilstošās tiesību normas

#### *Savienības tiesības*

- 3 Direktīvas 2014/23 1. apsvērumā ir paredzēts:

“Nav skaidru Savienības līmeņa noteikumu, kas reglamentē koncesijas līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu, tāpēc rodas juridiskā nenoteiktība un šķēršļi, kas skar pakalpojumu brīvu apriti un rada iekšējā tirgus darbības traucējumus. [...] Atbilstīgs, līdzsvarots un elastīgs koncesiju piešķiršanas tiesiskais regulējums nodrošinātu visu Savienības ekonomikas dalībnieku efektīvu un nediskriminējošu piekļuvi tirgiem un tiesisko noteiktību, atbalstot publiskā sektora ieguldījumus infrastruktūrā un

stratēģiskus pakalpojumus pilsoņiem. Šāds tiesiskais regulējums dotu arī lielāku tiesisko noteiktību starptautiskajiem ekonomikas dalībniekiem un varētu būt pamats un instruments, kas palīdzētu vairāk atvērt starptautiskos publisko iepirkumu tirgus un stiprināt starptautisko tirdzniecību. [..”

- 4 Šīs direktīvas 51. panta “Transponēšana” 1. punkta pirmās daļas pirmajā teikumā ir noteikts:

“Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības līdz 2016. gada 18. aprīlim.”

- 5 Minētās direktīvas 54. pantā “Stāšanās spēkā” ir paredzēts:

“Šī direktīva stājas spēkā divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

Šo direktīvu nepiemēro koncesiju piešķiršanai, par kurām iesniegti piedāvājumi vai kuras piešķirtas pirms 2014. gada 17. aprīļa.”

### ***Itālijas tiesības***

*1982. gada 2. augusta Likums Nr. 528 par loteriju un to apkalpojošā personāla regulējumu*

- 6 Atbilstoši 1982. gada 2. augusta *legge Nr. 528 – Ordinamento del gioco del lotto e misure per il personale del lotto* (Likums Nr. 528 par loteriju un to apkalpojošā personāla regulējumu) (*GURI* Nr. 222, 1982. gada 13. augusts) 1. pantam loteriju rikošanu var veikt tikai valsts un loterijas pakalpojumus pārvalda *ADM*.

*Likums Nr. 190/2014*

- 7 Saskaņā ar 2014. gada 23. decembra *legge Nr. 190. – Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato* (2015. gada Stabilitātes likums) (Likums Nr. 190 par valsts gada un daudzgadu budžeta izveides noteikumiem (2015. gada Stabilitātes likums)) (*GURI* Nr. 300 kārtējais pielikums, 2014. gada 29. decembris, turpmāk tekstā – “Likums Nr. 190/2014”), 1. panta 653. punktā ir noteikts, ka:

“Tuvojoties pašreizējās koncesijas beigu termiņam, nolūkā nodrošināt sabiedrības interešu aizsardzību saistībā ar likmju pieņemšanu automatizētās “Lotto” spēles un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu pakalpojumu pārvaldība vai nu ar koncesionāru tikla starpniecību [..], vai attālināti tiek piešķirta koncesijas veidā pēc [*ADM*] rīkotas iepirkuma procedūras, ievērojot Eiropas un valsts principus un noteikumus, likmju pieņemšanas jomā kvalificētam un pieredzējušam uzņēmumam, kura juridiskā adrese ir kādā no Eiropas Ekonomikas zonas valstīm un kurš atbilst uzticamības kritērijiem, kas izpaužas kā godīgums, tehniskā un ekonomiskā spēja, un ko izvēlas atklātā, uz konkurenci balstītā un nediskriminējošā atlases procedūrā. Procedūrai ir šādi būtiskie nosacījumi:

- a) koncesija tiek piešķirta uz deviņiem gadiem, šis termiņš nav pagarināms;
- b) atlases pamatā ir saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma kritērijs un attiecībā uz “cenas” komponenti līguma pamatvērtība augšupejošiem piedāvājumiem ir 700 miljoni EUR;
- c) norādītās līguma vērtības samaksu pirmajā vietā ierindotais pretendents veic 350 miljonu EUR apmērā līguma noslēgšanas brīdī 2015. gadā, tad 2016. gadā, kad tas sāk faktiski sākt sniegt spēļu pakalpojumus, 250 miljonus EUR, un atlikumu tas samaksā līdz 2017. gada 30. aprīlim;

- d) sekmīgajam pretendētājam tiek sniegta iespēja izmantot telekomunikāciju tīklu citiem tiešiem vai netiešiem pakalpojumiem, kas nav "Lotto" un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izlozes likmju pieņemšana, ciktāl [ADM] atzīst, ka šie pakalpojumi ir saderīgi ar pašu likmju pieņemšanu;
- e) koncesionārs iegūst komisijas maksu 6 procentu apmērā no pieņemto likmju vērtības;
- f) pienākums atjaunināt tīkla sistēmas tehnoloģiju un spēļu termināļus atbilstoši kvalitātes standartiem, kuri garantē visaugstāko drošības un uzticamības līmeni saskaņā ar ieguldījumu plānu, kas ir tehniskā piedāvājuma neatņemama sastāvdaļa;
- g) koncesionāra pienākums ik gadus pārskaitīt valstij summas, kuras tomēr nav tikušas ieguldītas atbilstoši f) apakšpunktā minētajam plānam;
- h) pienākums katram konkurentam, piedaloties atlases procedūrā, veikt iemaksu [ADM] apmērā, kas atbilst 654. punktā minētajām atlīdzībām; tā tiks atmaksāta tikai tiem pretendentiem, ar kuriem koncesijas līgums netiks noslēgts."

### **Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi**

- 8 No Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka Itālijā loteriju organizē valsts atbilstoši dubultam koncesiju režīmam, no kuriem pirmais attiecas uz likmju pieņemšanu, kas uzticēta virknei pieņemšanas vietu atbilstoši vairāku koncesionāru modelim, bet otrais attiecas uz izlozes un pieņemšanas tīklu automatizētās pārvaldības pakalpojumiem, kas līdz šim tika tiešā veidā piešķirts *Lottomatica SpA*.
- 9 Tuvojoties pēdējā minētā līguma beigām, proti, 2016. gada 8. jūnijam, ADM tika uzdots organizēt publisko iepirkumu jaunas koncesijas noslēgšanai, kuras būtiskie vispārīgie noteikumi ir paredzēti Likuma Nr. 190/2014 1. panta 653. punktā.
- 10 Uzaicinājums iesniegt piedāvājumus šai nolūkā tika publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* 2015. gada 17. decembrī, kā arī *Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana* 2015. gada 21. decembrī. Paziņojumā piedāvājumu iesniegšanas termiņš bija noteikts līdz 2016. gada 16. martam un kā koncesijas vērtība bija norādīta summa, kas atbilst 2014. gadā pieņemto likmju summai, proti, 6 600 000 000 EUR.
- 11 Papildus paziņojumā par līgumu norādītajiem būtiskajiem nosacījumiem specifikācijas 5.3. punktā kā pretendentu ekonomiskā un finansiālā stāvokļa nosacījums bija izvirzīta prasība par kopējo apgrozījumu, kuram laikposmos no 2012. līdz 2014. vai no 2013. līdz 2015. gadam bija jābūt vismaz 100 miljoniem EUR attiecībā uz spēļu pārvaldību vai likmju pieņemšanu.
- 12 Attiecībā uz tehnisko spēju specifikācijas 5.4. punkta a) apakšpunktā bija prasība, ka "katrā no pēdējiem trim taksācijas gadiem, kas noslēgušies 2012.–2014. gada trīsgadē vai 2013.–2015. gada trīsgadē saistībā ar spēļu termināļos spēlēto spēļu veidiem, pretendētājam ir jābūt pieņēmušam likmes vismaz [350 miljonu EUR] apmērā", un precizējums, ka "gadījumā, ja pretendents ir darbojies nozarē mazāk kā trīs gadus, bet vismaz 18 mēnešus, likmju pieņemšanas vērtība ir proporcionāli jāpielāgo faktiskajam likmju pieņemšanas laikposmam".
- 13 Atbilstoši minētas specifikācijas 11. punktam kandidātam ir jāiesniedz ieguldījumu plāns, organizatoriskais un attīstības projekts.

- 14 Atbilstoši specifikācijas 12.4. punktam saimnieciskajam piedāvājumam bija jābūt “virs minimālas iepirkuma līguma vērtības, kas ir noteikta 700 miljonu EUR apmērā”, precizējot, ka augšupejošiem piedāvājumiem ir jābūt formulētiem ar minimālo soli 3 miljonu EUR apmērā. Specifikācijas 15.3. punktā bija noteikts, ka līgums tiks piešķirts, pamatojoties uz kritēriju par saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu.
- 15 Loterijas pakalpojumu pārvaldības koncesijas līgumprojekta (turpmāk tekstā – “līgumprojekts”) 22. panta 1. punktā bija norādīts, ka “koncesijas termiņa beigās koncesionāram ir pienākums nodot [ADM], nesaņemot no šā dienesta nekādu pretizpildījumu, visus materiālos un nemateriālos aktīvus, kas veido likmju pieņemšanas vietu tīklu, tostarp tiesības izmantot telpas, iekārtas, tostarp terminālus visās likmju pieņemšanas vietās, aprīkojumu, programmas, arhīvus un jebkādas elementus, kas nepieciešami pilnīgai sistēmas pārvaldībai un darbībai, kā izriet no ADM pēdējā apstiprinātā inventāra saraksta.”
- 16 Šī līgumprojekta 30. panta, kurā bija uzskaitīti koncesijas izbeigšanas un zaudēšanas iemesli, 2. punktā bija noteikts, ka:
- “ADM nolūkā aizsargāt valsts budžeta prasījumus un patērētājus var izbeigt koncesiju [...] tostarp gadījumos, kad:
- [..]
- h) [...] izdarīts jebkāda veida noziedzīgs nodarījums, par kuru ir uzsākta kriminālvajāšana un kuru [ADM], ņemot vērā nodarījuma raksturu, smagumu, īstenošanas veidus un saistību ar koncesijā piešķirtās darbības priekšmetu, atzīst par tādu, kas izslēdz koncesionāra uzticamību, profesionalitāti un morālo piemērotību [...]
- [..]
- k) koncesionārs pārkāpj tiesību aktus neatļauto, nelikumīgo un nelegālo spēļu apkarošanas jomā, konkrēti, ja tas personīgi vai ar kontrolētas vai saistītas jebkur esošas sabiedrības starpniecību Itālijas teritorijā bez paredzētās atļaujas tirgo kādas citas spēles, kas ir līdzīgas vai nu automatizētajai Loto spēlei un citām fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu spēlēm, vai kādām citām Itālijas tiesību sistēmā aizliegtām spēlēm;
- [..].”
- 17 Ar 2016. gada 16. maija lēmumu koncesija tika piešķirta *Lottoitalia Srl*, kura bija piedalījusies atlases procedūrā kā īpaši šim nolūkam izveidota konsorcijs, kurā ietilpa *Lottomatica* un vēl trīs uzņēmumi, pārstāve.
- 18 *Stanley* darbojas Itālijā fiksētas likmes derību jomā, izmantojot “datu pārraides centrus” (turpmāk tekstā – “DPC”), kuri sniedza sporta derību pakalpojumus.
- 19 Uzskatīdama, ka tai tika liegts piedalīties publiskajā iepirkumā par loterijas pārvaldības pakalpojumu koncesiju, *Stanley* cēla *Tribunale amministrativo regionale per il Lazio* (Lacio Reģionālā administratīvā tiesa, Itālija) prasību atcelt atlases procedūras aktus, apstrīdēdama Likuma Nr. 190/2014 1. panta 653. punkta, kā arī atsevišķu specifikācijā ietvertu nosacījumu dalībai konkursā un līgumprojekta nosacījumu atbilstību Savienības tiesībām.
- 20 Ar 2016. gada 21. aprīļa spriedumu *Tribunale amministrativo regionale per il Lazio* (Lacio Reģionālā administratīvā tiesa) noraidīja *Stanley* prasību.

- 21 Šī tiesa uzskata, ka loterija būtiski atšķiras no citām spēlēm, jo tā ir viena spēle, kurā valsts uzņemas ekonomisko risku un kurai raksturīgi nošķirti likmju pieņemšanas un spēles pārvaldības posmi. Šīs atšķirības pamatojot viena koncesionāra izvēles modeli loterijas spēles pārvaldībai, jo šis modelis ļaujot samazināt izmaksas saistībā ar vairāku koncesionāru koordinēšanu un veicinot mazāku konkurenci tirgū un tādējādi arī atbildīgu spēles pārvaldību.
- 22 Minētā tiesa uzskata, ka dalības publiskajā iepirkumā nosacījumi bija atbilstoši un samērīgi ar publiskā iepirkuma mērķi, jo statistika pierādot, ka fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu likmju pieņemšana pēdējo piecu finanšu gadu laikā pārsniedz 6 miljardus EUR, šādi radot koncesionāram apgrozījumu aptuveni 400 miljonu EUR apmērā. Šī tiesa turklāt precizēja, ka vismaz piecpadsmit nozares tirgus dalībnieki šiem kritērijiem atbilda.
- 23 *Stanley* iesniedza prasību nolūkā panākt šī sprieduma pārskatīšanu *Consiglio di Stato* (Valsts padome, Itālija).
- 24 Šīs prasības pamatojumā *Stanley* apstrīd, ka viena koncesionāra modeļa piemērošana loterijai atšķirībā no citām spēlēm, prognožu konkursiem un derībām ir atbilstoša Savienības tiesībām. Tā uzskata, ka nosacījumi dalībai publiskajā iepirkumā, īpaši jau līguma vērtība, un gadījumi, kad koncesiju var izbeigt, ir pārmērīgi un tie ir veids, kā atturēt no dalības šajā iepirkumā. Tā apgalvo, ka tikla bezatlīdzības nodošana *ADM* koncesijas beigās ir pretrunā judikatūrai, kura izriet no 2016. gada 28. janvāra sprieduma *Laezza* (C-375/14, EU:C:2016:60).
- 25 Tā kā, pēc iesniedzējtiesas domām, strīdā ir izvirzīts Savienības tiesību interpretācijas jautājums, uz kuru no judikatūras tās pašreizējā situācijā atbildi secināt nav iespējams, tā uzskata, ka tai šajā nolūkā ir jāvēršas Tiesā.
- 26 Šādos apstākļos *Consiglio di Stato* (Valsts padome) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai Savienības tiesības – konkrēti, tiesības veikt uzņēmējdarbību, pakalpojumu sniegšanas brīvība, kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības, brīvas konkurences, samērīguma un konsekvences principi – ir jāinterpretē tādējādi, ka tās nepieļauj tādu tiesisko regulējumu kā tas, kas ir paredzēts Likuma [Nr. 190/2014] 1. panta 653. punktā un saistītajos īstenošanas tiesību aktos, kuros saistībā ar Loto spēles pakalpojumu, taču ne citām spēlēm, prognožu konkursiem un derībām ir paredzēts viena ekskluzīva koncesionāra modelis?
- 2) Vai Savienības tiesības – konkrēti, tiesības veikt uzņēmējdarbību, pakalpojumu sniegšanas brīvība un Direktīva [2014/23], kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības, brīvas konkurences, samērīguma un konsekvences principi – ir jāinterpretē tādējādi, ka tās nepieļauj tādu paziņojumu par līgumu, kurā ir paredzēta tāda iepirkuma līguma vērtība, kas ir ievērojami pārmērīga un nepamatota, ņemot vērā tādas saimnieciskā un finansiālā stāvokļa un tehnisko un organizatorisko iespēju prasības kā tās, kuras ir paredzētas konkursa Loto spēles koncesijas piešķiršanai specifikāciju 5.3., 5.4., 11., 12.4. un 15.3. punktā?
- 3) Vai Savienības tiesības – konkrēti, tiesības veikt uzņēmējdarbību, pakalpojumu sniegšanas brīvība un Direktīva [2014/23], kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības, brīvas konkurences, samērīguma un konsekvences principi – ir jāinterpretē tādējādi, ka tās nepieļauj tādu tiesisko regulējumu, kas faktiski liek izvēlēties vai nu kļūt par jaunas koncesijas saņēmējiem, vai turpināt izmantot brīvību sniegt dažādus pārrobežu derību pakalpojumus, kā tas izriet no koncesijas līgumprojekta 30. panta, tādējādi, ka, nolemjot piedalīties konkursā jaunas koncesijas saņemšanai, būtu jāatsakās no pārrobežu darbības, kaut arī [Tiesa] šo darbību ir vairākkārt atzinusi par likumīgu?”

## Par prejudiciālajiem jautājumiem

### Par pieņemamību

- 27 *Lottoitalia*, kā arī Itālijas valdība uzskata, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu nav pieņemams, jo iesniedzējtiesas nolēmumā ir tikai atspoguļoti *Stanley* uzdotie jautājumi, nenorādot iemeslus, kādēļ valsts tiesa nolēma vērsties Tiesā, nedz tā nepieciešamību.
- 28 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru uz jautājumiem par Savienības tiesību interpretāciju attiecas atbilstības pieņēmums. Atteikties lemt par valsts tiesas lūgumu Tiesa var tikai tad, ja ir acīmredzams, ka Savienības tiesību interpretācijai nav nekāda sakara ar pamatlietas apstākļiem vai tās priekšmetu, ja problēmai ir hipotētisks raksturs vai arī ja Tiesai nav zināmi faktiskie un tiesību apstākļi, kas vajadzīgi, lai sniegtu lietderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem (spriedums, 2016. gada 8. septembris, *Politanò*, C-225/15, EU:C:2016:645, 22. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 29 Tāpat no pastāvīgās judikatūras izriet, ka nepieciešamība sniegt valsts tiesai noderīgu Savienības tiesību interpretāciju prasa, lai valsts tiesa izklāstītu lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, uz kuriem attiecas tās uzdotie jautājumi, vai vismaz paskaidrotu šo jautājumu pamatā esošos faktu pieņēmumus. Turklāt iesniedzējtiesas lēmumā ir jābūt norādītiem precīziem iemesliem, kas valsts tiesai ir likuši šaubīties par Savienības tiesību interpretāciju un uzskatīt par nepieciešamu uzdot Tiesai prejudiciālu jautājumu (spriedums, 2015. gada 22. janvāris, *Stanley International Betting un Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 27. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 30 Šajā gadījumā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pietiekami aprakstīta pamatlietas juridiskā un faktiskā situācija. Turklāt iesniedzējtiesas sniegtās norādes par uzdoto jautājumu atbilstīgumu nolūkā izlemt minēto lietu ļauj izvērtēt šo jautājumu tvērumu un sniegt uz tiem lietderīgu atbildi, kā to apliecina arī Beļģijas un Portugāles valdību sniegtie rakstveida apsvērumi.
- 31 Turklāt, kā atgādināts Eiropas Savienības Tiesas ieteikumu valstu tiesām par prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu (OV 2018, C 257, 1. lpp.) 3. punktā, Tiesas kompetence prejudiciālā kārtā lemt par Savienības tiesību interpretāciju vai spēkā esamību ir īstenojama pēc ekskluzīvas valstu tiesu iniciatīvas neatkarīgi no tā, vai pamatlietas puses ir vai nav paudušas vēlmi vērsties Tiesā. Tā kā valsts tiesai pašai ir jāuzņemas atbildība par pieņemamo tiesas nolēmumu, tikai un vienīgi valsts tiesai, kura izskata strīdu, ir jāizvērtē, ņemot vērā lietas īpatnības, cik lielā mērā prejudiciālais nolēmums ir vajadzīgs, lai tā varētu pieņemt nolēmumu, un cik atbilstīgi ir jautājumi, ko tā uzdod Tiesai.
- 32 Šādos apstākļos lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams.

### Par lietas būtību

- 33 Ar šiem trim jautājumiem iesniedzējtiesa būtībā vaicā par pamatlietā aplūkojamā valsts tiesiskā regulējuma un atsevišķu tā piemērošanas nolūkā pieņemto aktu noteikumu atbilstību LESD 49. un 56. pantam un nediskriminācijas, pārskatāmības un samērīguma principiem, kā arī Direktīvai 2014/23.

### Par Direktīvas 2014/23 piemērojamību “*ratione temporis*”

- 34 Vispirms ir jānorāda, ka atbilstoši Tiesas pastāvīgajai judikatūrai publiskā iepirkuma jomā, kas pēc analogijas piemērojama pakalpojumu koncesijām, principā ir jāpiemēro tā direktīva, kura ir spēkā brīdī, kad līgumslēdzēja iestāde izvēlas, kādu procedūru tā īsteno, un galīgi izlemj jautājumu, vai pastāv pienākums veikt iepirkuma procedūras iepriekšēju izsludināšanu publiska līguma slēgšanas

tiesību piešķiršanai. Savukārt direktīvas, kuras transponēšanas termiņš ir beidzies pēc šī brīža, normas nav piemērojamas (pēc analogijas skat. spriedumu, 2016. gada 7. aprīlis, *Partner Apelski Dariusz*, C-324/14, EU:C:2016:214, 83. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 35 Šajā gadījumā pamatlietā izsludinātais publiskais iepirkums *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* tika publicēts 2015. gada 17. decembrī, proti, pirms 2016. gada 18. aprīļa, kad beidzās Direktīvas 2014/23 transponēšanai noteiktais termiņš, turklāt nešķiet, kā savu secinājumu 30. punktā norādījusi ģenerālvokāte, ka minētās publicēšanas datumā šī transponēšana valsts tiesībās būtu jau veikta.
- 36 Šādos apstākļos šī direktīva pamatlietā *ratione temporis* nav piemērojama.

#### *Par pirmo jautājumu*

- 37 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai LESD 49. un 56. pants ir interpretējami tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamatlietā, kurā loterijas pakalpojumu pārvaldības koncesijai ir paredzēts viena koncesionāra modelis atšķirībā no citām spēlēm, prognožu konkursiem un derībām, kuriem piemērojams vairāku koncesionāru modelis.
- 38 Kā Tiesa jau vairākkārt ir atzinusi, tāds dalībvalsts tiesiskais regulējums, kāds ir aplūkots pamatlietā un saskaņā ar kuru saimnieciskas darbības veikšanai ir jāsaņem koncesija, un kurā ir paredzēti dažādi koncesijas zaudēšanas gadījumi, ierobežo LESD 49. un 56. pantā garantētās brīvības (spriedumi, 2012. gada 16. februāris, *Costa* un *Cifone*, C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80, 70. punkts, kā arī 2015. gada 22. janvāris, *Stanley International Betting* un *Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 46. punkts).
- 39 Tā tas ir arī gadījumā, kad tiek izmantots viena vai vairāku koncesionāru modelis. Līdz ar to, kā secinājumu 43. punktā norādījusi ģenerālvokāte, lēmumi attiecīgajai darbībai piemērot koncesiju un izmantot publiskā iepirkuma procedūru atbilstoši viena koncesionāra modelim ir jāizvērtē atbilstoši šiem pantiem.
- 40 Šī vērtējuma nolūkā ir jāatgādina, ka, lai arī tādēļ, ka Savienības tiesībās nav veikta saskaņošana azartspēļu jomā, dalībvalstīm ir rīcības brīvība, nosakot savu politiku šajā jomā, izmantojot plašu novērtējuma brīvību attiecībā uz patērētāju un sabiedriskās kārtības aizsardzības līmeņa izvēli, kādu tās uzskata par vispiemērotāko, tomēr dalībvalstu noteiktajiem ierobežojumiem ir jāatbilst no Tiesas judikatūras izrietošajām prasībām tajā, kas attiecas uz to pamatojumu ar vispārējo interešu apsvērumiem un to samērīgumu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 8. septembris, *Politanò*, C-225/15, EU:C:2016:645, 39. un 40. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 41 Līdz ar to ir jāizvērtē, vai šāds ierobežojums ir pieņemams kā atkāpes pasākums, pamatojoties uz sabiedriskās kārtības, valsts drošības un sabiedrības veselības apsvērumiem, kuri ir skaidri paredzēti LESD 51. un 52. pantā, kas ir piemērojami arī pakalpojumu sniegšanas brīvības jomā saskaņā ar LESD 62. pantu, vai atbilstoši Tiesas judikatūrai pamatots ar primāriem vispārējo interešu apsvērumiem (spriedums, 2015. gada 22. janvāris, *Stanley International Betting* un *Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 47. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 42 Šajā lietā, runājot par pamatlietā aplūkotā tiesiskā regulējuma mērķiem, Itālijas valdība uzskata, ka viena koncesionāra modeļa izvēle atbilst tostarp nepieciešamībai novirzīt azartspēļu darbības uz kontrolētu vidi, kā arī atbildīgas pārvaldības loģikai, ierobežojot konkurenci konkrētajā tirgū. Tā piebilst, ka tehniska rakstura iemesli šādu izvēli padara nepieciešamu tādēļ, ka citāds modelis, proti, vairāku koncesionāru modelis, nozīmētu dubultu kontroles līmeni, izmantojot vienību, kurai jākoordinē un jāvienādo dažādo koncesionāru darbības, un ka šāda sistēma radītu sadārdzinājumu.



- 43 Šajā ziņā, kā Tiesa ir agrāk atgādinājusi judikatūrā par azartspēlēm, patērētāju aizsardzība un krāpšanas un pilsoņu pamudināšanas uz pārmērīgiem izdevumiem saistībā ar spēli novēršana ir kvalificējami par primāriem vispārējo interešu apsvērumiem, kas var pamatot no LESD 49. un 56. panta izrietošo pamatbrīvību ierobežošanu (šajā ziņā skat. spriedumu, 2015. gada 22. janvāris, *Stanley International Betting un Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 48. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 44 Savukārt no Tiesas judikatūras arī izriet, ka administratīvas grūtības, kā arī ekonomiski apsvērumi nav pamats, kas varētu attaisnot Savienības tiesībās garantētas pamatbrīvības ierobežošanu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2011. gada 30. jūnijs, *Zeturf*, C-212/08, EU:C:2011:437, 48. un 52. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 45 Katrā ziņā to mērķu identificēšana, kuri faktiski tiek sasniegti ar valsts tiesisko regulējumu, Tiesas saskaņā ar LESD 267. pantu izskatāmajā lietā ir iesniedzējtiesas kompetencē (spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Pfleger u.c.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 47. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 46 Turklāt iesniedzējtiesai, kaut arī ņemot vērā Tiesas sniegtās norādes, ir arī jāpārbauda, vai dalībvalsts noteiktie ierobežojumi atbilst prasībām, kas izriet no Tiesas judikatūras attiecībā uz to samērīgumu (spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Pfleger u.c.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 48. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 47 Šajā gadījumā, ja viens no pamatlietā aplūkotā tiesiskā regulējuma mērķiem patiešām, kā to turklāt apliecina Itālijas valdība, ir samazināt konkurenci konkrētajā loterijas pakalpojumu pārvaldības tirgū, tad viena koncesionāra modelis šķiet piemērots šī mērķa sasniegšanai.
- 48 Proti, no Tiesas judikatūras izriet, ka atšķirībā no brīvas un neizkropļotas konkurences ieviešanas tradicionālajā tirgū šādas sāncensības ieviešana šajā ļoti īpatnajā azartspēļu tirgū, proti, starp vairākiem uzņēmējiem, kuriem atļauts rīkot vienas un tās pašas azartspēles, var iespējami būt kaitīga tāpēc, ka šie uzņēmēji tiks mudināti sacensties ar izdomas spēju, lai padarītu savu piedāvājumu pievilcīgāku par savu konkurentu piedāvāto, un šādi palielināt patērētāju ar spēlēšanu saistītās izmaksas, kā arī vairot viņu atkarības riskus (spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Pfleger u.c.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 46. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 49 Turklāt, tā kā azartspēļu spēlēšanas un piedāvāšanas darbību organizēšanas un kontroles kārtības izvēle ir jāveic valstu iestādēm savas novērtējuma brīvības ietvaros, tad apstākļi, ka dalībvalsts loterijas pārvaldības koncesijai ir izvēlējusies viena koncesionāra sistēmu atšķirībā no tajā pašā dalībvalstī citām azartspēlēm piemērojamās kārtības, pats par sevi nevar ietekmēt pamatlietā aplūkojamā tiesiskā regulējuma samērīguma novērtējumu, jo tas ir jāveic tikai iepretim šī regulējuma mērķiem.
- 50 Proti, šāda tiesisko režīmu atšķirība pati par sevi nevar ietekmēt minētās koncesiju sistēmas piemērotību sasniegt mērķi novērst iedzīvotāju pamudināšanu uz pārmērīgiem tēriņiem azartspēlēm un cīnīties pret atkarību no tām, kā nolūkā šis mērķis ir ticis noteikts (pēc analogijas skat. spriedumu, 2018. gada 28. februāris, *Sporting Odds*, C-3/17, EU:C:2018:130, 23. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 51 Katrā ziņā duāla azartspēļu tirgus organizācijas sistēma var izrādīties pretēja LESD 56. pantam, ja tiek konstatēts, ka kompetentās iestādes īsteno politiku nolūkā veicināt dalību citās azartspēlēs, uz kurām neattiecas ekskluzīvās koncesijas sistēma, nevis saskanīgi un sistemātiski samazināt spēlēšanu un ierobežot darbības šajā jomā, un tādējādi mērķis novērst iedzīvotāju pamudināšanu uz pārmērīgiem tēriņiem azartspēlēm un cīnīties pret atkarību no tām, kas ir pamatā ekskluzīvās koncesijas sistēmas izveidei, ar šo sistēmu vairs nevar tikt sasniegts (pēc analogijas skat. spriedumu, 2018. gada 28. februāris, *Sporting Odds*, C-3/17, EU:C:2018:130, 24. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 52 Šāda duāla sistēma savukārt ir saderīga ar LESD 56. pantu, ja iesniedzējtiesa konstatē, ka pakalpojumu sniegšanas brīvību ierobežojošais tiesiskais regulējums patiešām saskaņotā un sistemātiskā veidā ir vērsts uz attiecīgās dalībvalsts minēto mērķu sasniegšanu (šajā ziņā skat. spriedumu, 2018. gada 28. februāris, *Sporting Odds*, C-3/17, EU:C:2018:130, 33. punkts).
- 53 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka LESD 49. un 56. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamatlīdētā, kurā loterijas pakalpojumu pārvaldības koncesijai ir paredzēts viena koncesionāra modelis atšķirībā no citām spēlēm, prognožu konkursiem un derībām, kuriem piemērojams vairāku koncesionāru modelis, ja iesniedzējtiesa konstatē, ka ar valsts tiesisko regulējumu tik tiešām saskaņīgā un sistemātiskā veidā tiek īstenoti attiecīgās dalībvalsts izvirzītie mērķi.

#### *Par otro jautājumu*

- 54 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai LESD 49. un 56. pants, kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības un samērīguma principi ir interpretējami tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums un tā piemērošanas nolūkā pieņemti akti kā pamatlīdētā, kuros loterijas spēles pārvaldības koncesijai ir noteikta augsta līguma vērtība, salīdzinot ar citām ekonomiski finansiālajām, kā arī tehniski organizatoriskajām prasībām.
- 55 Šajā ziņā ir jānorāda, ka gan prasība par koncesijas līgumu, gan attiecīgajā uzaicinājumā iesniegt piedāvājumu ietvertie nosacījumi, kuru starpā ir arī līguma vērtība, LESD 49. un 56. pantā garantēto pamatbrīvību īstenošanu var padarīt mazāk pievilcīgu un tādēļ tiem ir jāatbilst no samērīguma principa izrietošajām prasībām.
- 56 Pastāvīgajā judikatūrā turklāt ir noteikts, ka, piešķirot tādu koncesiju kā pamatlīdētā aplūkotā, iestādei, kura slēdz koncesijas līgumu, ikvienam potenciālajam pretendētā jāgarantē adekvāta atklātības pakāpe, kas ļauj īstenot konkurenci attiecībā uz koncesijām, kā arī kontrolēt piešķiršanas procedūru objektivitāti (spriedums, 2012. gada 16. februāris, *Costa un Cifone*, C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80, 72. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 57 Šī pārskatāmības principa, kas izriet no vienlīdzības principa, galvenais mērķis šajā kontekstā ir garantēt, lai jebkurš ieinteresētais uzņēmums varētu izlemt iesniegt piedāvājumu publiskā iepirkuma procedūrās, pamatojoties uz visu atbilstošo informāciju, un nodrošināt, lai nebūtu favorītisma un līgumslēdzējas iestādes patvaļas riska. Tas nozīmē, ka visiem konkursa procedūras nosacījumiem un kārtībai jābūt formulētiem skaidri, precīzi un viennozīmīgi, tādā veidā, ka, pirmkārt, jebkuram saprātīgi informētam un parasti rūpīgam pretendētā tiek ļauts skaidri saprast to piemērojamību un tos interpretēt vienādi, un, otrkārt, ierobežot iestādes koncedentes rīcības brīvību un ļaut tai efektīvi pārbaudīt, vai pretendentu piedāvājumi atbilst kritērijiem, kuri reglamentē attiecīgo procedūru (spriedums, 2012. gada 16. februāris, *Costa un Cifone*, C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80, 73. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 58 Līguma vērtība ir būtisks informācijas elements, kurai tādējādi atbilstoši pārskatāmības principam vismaz aplēses veidā ir jābūt ietvertai uzaicinājumā iesniegt piedāvājumus. Kā secinājumu 59. punktā to norādījusi ģenerālvokāte, līguma vērtībai turklāt ir jābūt noteiktai, pamatojoties uz objektīviem kritērijiem.
- 59 Šajā gadījumā, lai arī, kā norāda *Stanley*, ir tiesa, ka pamatlīdētā aplūkojamā līguma vērtība atbilstoši Likuma Nr. 190/2014 1. panta 653. punkta b) apakšpunktam bija 700 miljoni EUR jeb dubultā apmērā no specifikācijas 5.3. punktā paredzētās ekonomiskās un finansiālās spējas, ir svarīgi atzīmēt, ka šis pēdējais nosacījums, kurā ir atsauce tikai uz pieņemtajām derībām, kuras tirgus dalībniekam ir bijis jāisteno pagātnē, neietekmē aplēstās līguma vērtības objektivitāti.

- 60 Kā secinājumu 61. un 62. punktā norādījusi ģenerālvokāte, šī vērtība ir jāizvērtē arī attiecībā pret ļoti apjomīgo koncesijas summu, proti, 6600 miljoniem EUR gadā, un ikgadējo atlīdzību par koncesionāra pakalpojumiem, kas ir 6 % no iekasētās summas jeb aptuveni 400 miljoni EUR, kā arī attiecībā pret potenciālajiem kandidātiem sniegto iespēju piedalīties procedūrā, veidojot uzņēmumu grupas. Turklāt attiecībā uz šo pēdējo aspektu no *Tribunale amministrativo regionale per il Lazio* (Lacio Reģionālā administratīvā tiesa) 2016. gada 21. aprīļa sprieduma izriet, ka šo kritēriju dalībai publiskajā iepirkumā izpildīja vismaz piecpadsmit nozares uzņēmumi.
- 61 Vēl arī Likuma Nr. 190/2014 1. panta 653. punkta c) apakšpunktā bija paredzēta līguma vērtības, kas norādīta pirmajā pozīcijā ierindotā pretendenta piedāvājumā, samaksa pa daļām, sadalot to trīs maksājumos no 2015. līdz 2017. gadam.
- 62 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, tādējādi šķiet, ka līguma vērtība pamatlietā ir formulēta skaidri, precīzi un nepārprotami un tā ir objektīvi pamatota.
- 63 Tomēr jāpiebilst, kā izriet arī no šī sprieduma 46. punktā minētās judikatūras, ka pamatlietā aplūkojamā tiesiskā regulējuma galīgā pārbaude ir jāveic valsts tiesai. Tas pats ir attiecināms arī uz šī tiesiskā regulējuma atbilstību pārskatāmības principam.
- 64 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka LESD 49. un 56. pants, kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības un samērīguma principi ir interpretējami tādējādi, ka tiem nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums un tā piemērošanas nolūkā pieņemtie akti kā pamatlietā, kuros loterijas spēles pārvaldības koncesijai ir noteikta augsta līguma vērtība, ar nosacījumu, ka šī vērtība ir formulēta skaidri, precīzi un nepārprotami un ka tā ir objektīvi pamatota, kas ir jāpārbauda valsts tiesai.

#### *Par trešo jautājumu*

- 65 Iesniedzējtiesas uzdotā trešā jautājuma pamatā, šķiet, ir pieņēmums, ka Tiesa savā judikatūrā ir atzinusi ar azartspēlēm saistīto darbību pārvaldības pakalpojumu brīvas sniegšanas režīmā, izmantojot DPC, likumību.
- 66 Šajā ziņā ir jānorāda, ka Tiesa ir atzinusi, ka azartspēļu jomā koncesiju sistēma var būt efektīvs mehānisms uzņēmumu, kuri darbojas azartspēļu sektorā, kontrolei, lai novērstu šo darbību izmantošanu kriminālos vai krāpšanas nolūkos (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 12. septembris, *Biasci* u.c., C-660/11 un C-8/12, EU:C:2013:550, 24. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 67 Lai gan Tiesa ir atzinusi, ka ar Savienības tiesībām nav saderīgi atsevišķi publiskā iepirkuma procedūru noteikumi koncesiju piešķiršanai azartspēļu pakalpojumu jomā, tā nav lēmusi par ar azartspēlēm saistīto darbību pārvaldības pakalpojumu brīvas sniegšanas režīmā, izmantojot DPC, likumību.
- 68 Ņemot vērā šo precizējumu, trešais jautājums ir jāpārformulē tādējādi, ka ar to iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai LESD 49. un 56. pants, kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības un samērīguma principi ir interpretējami tādējādi, ka tiem ir pretrunā tāda tiesību norma kā pamatlietā, kas ietverta līgumprojektā, kurš pievienots uzaicinājumam iesniegt piedāvājumus un kurā noteikta loterijas pārvaldības koncesijas izbeigšana:
- ja izdarīts jebkāda veida noziedzīgs nodarījums, par kuru ir uzsākta kriminālvajāšana un kuru līgumslēdzēja iestāde, ņemot vērā nodarījuma raksturu, smagumu, īstenošanas veidus un saistību ar koncesijā piešķirtās darbības priekšmetu, atzist par tādu, kas izslēdz koncesionāra uzticamību, profesionalitāti un morālo piemērotību,

- vai ja koncesionārs pārkāpj tiesību aktus neatļauto, nelikumīgo un nelegālo spēļu apkaršanas jomā, konkrēti, ja tas personīgi vai ar kontrolētas vai saistītas jebkur esošas sabiedrības starpniecību bez paredzētās atļaujas tirgo kādas citas spēles, kas ir līdzīgas loterijai.
- 69 Kā atgādināts šī sprieduma 38.–40. punktā, tāds valsts tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru saimnieciskas darbības veikšanai ir jāsaņem koncesija un kurā ir paredzēti dažādi koncesijas zaudēšanas gadījumi, ierobežo LESD 49. un 56. pantā garantētās brīvības. Tādēļ, lai izbeigšanas noteikumus varētu atzīt par atbilstošiem minētajiem pantiem, tiem ir jābūt pamatotiem ar primāriem vispārējo interešu apsvērumiem un jāatbilst samērīguma kritērijiem. Turklāt šajos noteikumos ir jābūt ievērotam šī sprieduma 56. un 57. punktā atgādinātajam pārskatāmības principam.
- 70 Uz trešo prejudiciālo jautājumu ir jāatbild, ņemot vērā šos apsvērumus.
- 71 Pirmām kārtām noteikums par koncesijas izbeigšanu gadījumā, ja uzsākta tiesvedība, kā noteikts līgumprojekta 30. panta 2. punkta h) apakšpunktā, no Tiesas judikatūras izriet, ka konkrētajā azartspēļu jomā uzņēmumu, kuriem izvirzītas kriminālapsūdzības saistībā ar šo darbību, izslēgšana principā var tikt uzskatīta par pasākumu, kuru pamato noziedzības apkaršanas mērķis (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 16. februāris, *Costa un Cifone*, C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80, 76. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 72 Taču, tā kā koncesijas izbeigšana ir īpaši stingrs pasākums pret koncesionāru, tam ir skaidri jāspēj izvērtēt risks, vai tam šāda sankcija varētu tikt piemērota. Šajā nolūkā ir nepieciešams, lai šādas sankcijas piemērošanas nosacījumi būtu formulēti skaidri, precīzi un nepārprotami (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 16. februāris, *Costa un Cifone*, C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80, 77. un 78. punkts).
- 73 Šajā lietā līgumprojekta 30. panta 2. punkta h) apakšpunktā ietvertais noteikums šai prasībai šķiet atbilstam, tomēr iesniedzējtiesai par to jāpārlicinās pašai.
- 74 Jānorāda, pirmkārt, kā secinājumu 73. punktā to darījusi ģenerālvokāte, ka šajā noteikumā kodolīgi, bet skaidri ir aprakstīti nosacījumi, kuriem jābūt izpildītiem, lai *ADM* varētu izlemt koncesiju izbeigt, līdz ar to pietiekami informētam un rūpīgam pretendētam nevajadzētu būt grūtībām saprast tā piemērošanas jomu un tvērumu.
- 75 Otrkārt, tā kā Itālijas tiesībās tiesvedības uzsākšanas nosacījumi ir ietverti Kriminālprocesa kodeksā, arī šie nosacījumi visiem tirgus dalībniekiem ir pieejami un paredzami.
- 76 Attiecībā uz to, vai šis noteikums atbilst arī no samērīguma principa izrietošajām prasībām, no pastāvīgās judikatūras ir secināms, ka valsts tiesiskajā regulējumā paredzēti ierobežojumi nedrīkst pārsniegt attiecīgā mērķa sasniegšanai nepieciešamo (šajā ziņā skat. spriedumu, 2003. gada 6. novembris, *Gambelli u.c.*, C-243/01, EU:C:2003:597, 72. punkts). Līdz ar to, lai arī līgumslēdzējām iestādēm principā ir jāspēj izbeigt koncesijas līgumu gadījumos, kad ir apšaubāma koncesionāra uzticamība, tostarp tādēļ, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums saistībā ar koncesijas priekšmetu, šī iespēja tomēr ir stingri jāierobežo, lai tā būtu samērīga ar mērķi apkarot noziedzību.
- 77 Šajā gadījumā *ADM* piešķirtajai novērtējuma brīvībai, lemjot par koncesijas līguma izbeigšanu atbilstoši līgumprojekta 30. panta 2. punkta h) apakšpunktam, ir piemērojami divi nosacījumi. Proti, pirmkārt, izbeigšana ir jāpamato ar iepriekšēju no līgumslēdzējas iestādes neatkarīgas tiesu iestādes iejaukšanos, kura pēc prokuratūras pieprasījuma izdod apsūdzību, kuras pamatā ir kriminālizmeklēšanā savāktu pierādījumu kopums. Otrkārt, izbeigšanai ir nepieciešams, lai izdarītais noziedzīgais nodarījums būtu saistīts ar koncesijas priekšmetu.

- 78 Ņemot vērā iepriekš izklāstīto, tāds noteikums kā līgumprojekta 30. panta 2. punkta h) apakšpunktā ietvertais nešķiet pārsniedzam to, kas nepieciešams izvirzītā mērķa sasniegšanai, proti, noziedzības apkarošanai, tomēr tas ir jāpārbauda arī iesniedzējtiesai pašai.
- 79 Šo secinājumu neatspēko 2012. gada 16. februāra sprieduma *Costa un Cifone* (C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80) 81. punkts, kurā izslēgšana no tirgus, izbeidzot koncesiju, par samērīgu ar noziedzības apkarošanas mērķi principā ir uzskatāma tikai tad, ja tā ir balstīta uz *res judicata* spēku ieguvušu tiesas spriedumu un ja runa ir par īpaši smagu noziegumu.
- 80 Proti, lai gan principā izbeigšana automātiski notiek, kad tiek pasludināts *res judicata* spēku ieguvis tiesas spriedums par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kas saistīts ar darbību, kura ir koncesijas priekšmets, tomēr šis apstāklis neizslēdz iespēju līgumslēdzējai iestādei likumā stingri paredzētos gadījumos sniegt iespēju izbeigt koncesiju, ja galīga sprieduma nav.
- 81 Otrām kārtām attiecībā uz līgumprojekta 30. panta 2. punkta k) apakšpunktā ietverto izbeigšanas noteikumu ir jānorāda, ka aizliegums Itālijas teritorijā piedāvāt citas loterijai pielīdzināmas spēles bez tām nepieciešamās licences vai citas Itālijas tiesībās aizliegtas spēles arī ir pasākums cīņai pret nelegālām spēlēm, kas noteikti ir leģitīms mērķis.
- 82 Tādēļ šis noteikums šķiet pietiekami skaidri formulēts, par ko tomēr jāpārlicinās vēl iesniedzējtiesai pašai. Gluži tāpat šis noteikums šķiet piemērots šajā lietā izvirzītā mērķa sasniegšanai, nepārsniedzot tam nepieciešamā robežas.
- 83 Taču jāpiebilst, ka šo noteikumu samērīguma pārbaudē iesniedzējtiesai būs jāņem vērā arī apstākļi, ka tirgus dalībnieka koncesijas līguma izbeigšana nav uzskatāma par samērīgu gadījumā, kad valsts tiesiskajā regulējumā nav paredzēta nedz efektīvas pārsūdzības iespēja tiesā, nedz arī iespēja saņemt ciestā kaitējuma atlīdzinājumu gadījumā, kad šī izslēgšana izrādītos nepamatota (pēc analogijas skat. spriedumu, 2012. gada 16. februāris, *Costa un Cifone*, C-72/10 un C-77/10, EU:C:2012:80, 81. punkts).
- 84 Tādējādi, ja tirgus dalībniekam, kurš ir iesniedzis piedāvājumu un tiek izslēgts no tirgus apstrīdēto koncesijas izbeigšanas noteikumu dēļ, vai pretendentam, pret kuru tiek pieņemts lēmums par koncesijas izbeigšanu, pamatojoties uz šiem pašiem noteikumiem, ir tiesības celt pārsūdzību tiesā par attiecīgo izslēgšanu vai izbeigšanu un ja šīs personas var panākt, lai tiktu atlīdzināti zaudējumi, ja tas izrādītos darīts nepamatoti, tostarp Savienības tiesību neievērošanas dēļ, šādi noteikumi ir atzīstami par atbilstošiem no samērīguma principa izrietošajām prasībām.
- 85 Ņemot vērā šos apsvērumus, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka LESD 49. un 56. pants jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā tāda tiesību norma kā pamatlietā, kas ietverta līgumprojektā, kurš pievienots uzaicinājumam iesniegt piedāvājumus un kurā noteikta loterijas pārvaldības koncesijas izbeigšana:
- ja izdarīts jebkāda veida noziedzīgs nodarījums, par kuru ir uzsākta kriminālvajāšana un kuru līgumslēdzēja iestāde, ņemot vērā nodarījuma raksturu, smagumu, īstenošanas veidus un saistību ar koncesijā piešķirtās darbības priekšmetu, atzīst par tādu, kas izslēdz koncesionāra uzticamību, profesionalitāti un morālo piemērotību,
  - vai ja koncesionārs pārkāpj tiesību aktus neatļauto, nelikumīgo un nelegālo spēļu apkarošanas jomā, konkrēti, ja tas personīgi vai ar kontrolētas vai saistītas jebkur esošas sabiedrības starpniecību bez paredzētās atļaujas tirgo kādas citas spēles, kas ir līdzīgas loterijai,

ar nosacījumu, ka šie noteikumi ir pamatoti un tie izrādās samērīgi izvirzītajam mērķim un atbilst pārskatāmības principam, kas ir jāpārbauda valsts tiesai, ievērojot šajā spriedumā sniegtās norādes.

## Par tiesāšanās izdevumiem

<sup>86</sup> Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

- 1) **LESD 49. un 56. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamatlietā, atbilstoši kuram automatizētās loterijas un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu pakalpojumu pārvaldības koncesijai ir paredzēts viena koncesionāra modelis atšķirībā no citām spēlēm, prognožu konkursiem un derībām, kuriem piemērojams vairāku koncesionāru modelis, ja iesniedzējtiesa konstatē, ka ar valsts tiesisko regulējumu tik tiešām saskanīgā un sistemātiskā veidā tiek īstenoti attiecīgās dalībvalsts izvirzītie mērķi.**
- 2) **LESD 49. un 56. pants, kā arī nediskriminācijas, pārskatāmības un samērīguma principi ir interpretējami tādējādi, ka tiem nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums un tā piemērošanas nolūkā pieņemti akti kā pamatlietā, kuros automatizētās loterijas un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu pārvaldības koncesijai ir noteikta augsta līguma vērtība, ar nosacījumu, ka šī vērtība ir formulēta skaidri, precīzi un nepārprotami un ka tā ir objektīvi pamatota, kas ir jāpārbauda valsts tiesai.**
- 3) **LESD 49. un 56. pants jāinterpretē tādējādi, ka tiem nav pretrunā tāda tiesību norma kā pamatlietā, kas ietverta līgumprojektā, kurš pievienots uzaicinājumam iesniegt piedāvājumus un kurā noteikta automatizētās loterijas un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izložu pārvaldības koncesijas izbeigšana:**
  - ja izdarīts jebkāda veida noziedzīgs nodarījums, par kuru ir uzsākta kriminālvajāšana un kuru līgumslēdzēja iestāde, ņemot vērā nodarījuma raksturu, smagumu, īstenošanas veidus un saistību ar koncesijā piešķirtās darbības priekšmetu, atzīst par tādu, kas izslēdz koncesionāra uzticamību, profesionalitāti un morālo piemērotību,
  - vai ja koncesionārs pārkāpj tiesību aktus neatļauto, nelikumīgo un nelegālo spēļu apkarošanas jomā, konkrēti, ja tas personīgi vai ar kontrolētas vai saistītas jebkur esošas sabiedrības starpniecību bez paredzētās atļaujas tirgo kādas citas spēles, kas ir līdzīgas automatizētajai loterijai un citu fiksēta laimesta koeficienta skaitļu izlozēm,

ar nosacījumu, ka šie noteikumi ir pamatoti un tie izrādās samērīgi izvirzītajam mērķim un atbilst pārskatāmības principam, kas ir jāpārbauda valsts tiesai, ievērojot šajā spriedumā sniegtās norādes.

[Paraksti]